

Přístup k dovolacímu soudu

Nepřihlédl-li Nejvyšší soud k tomu, že soud prvního stupně ve výzvě k doplnění dovolání poskytl dovolateli lhůtu delší, než stanoví zákon, a proto dovolání předložené v takto určené lhůtě meritorně neprojednal, porušil tím jeho právo na přístup k soudu a právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, ze kterého plyne legitimní očekávání dovolatele, že dovolání bude „projednatelné“, bude-li postupovat podle takového pokynu.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 1777/22 ze dne 15.11.2022)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky Bc. H.B., zastoupené Mgr. F.H., advokátem, sídlem O., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2022 č. j. 20 Cdo 921/2022-142, za účasti Nejvyššího soudu, jako účastníka řízení, a obchodní společnosti Intrum Czech, s. r. o., sídlem P., zastoupené JUDr. E.P., advokátem, sídlem H.K., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2022 č. j. 20 Cdo 921/2022-142 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na přístup k soudu a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2022 č. j. 20 Cdo 921/2022-142 se zrušuje.

Z odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 a násl. zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jí bylo porušeno její základní právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") ve spojení s čl. 89 odst. 2 Ústavy.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Ostravě (dále jen "okresní soud") sp. zn. 50 EXE 11872/2017 se podává, že uvedený soud usnesením ze dne 17. 2. 2020 č. j. 50 EXE 11872/2017-23 zamítl návrh stěžovatelky (jako povinné) ze dne 13. 1. 2020 na zastavení exekuce vedené k vymožení pohledávky vedlejší účastnice (jako oprávněné) ve výši 89 358,72 Kč s příslušenstvím.

3. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 29. 4. 2021 č. j. 9 Co 618/2020-91 usnesení okresního soudu potvrdil.

4. Proti tomuto usnesení brojila stěžovatelka dovoláním, to však Nejvyšší soud napadeným usnesením podle § 243c odst. 3 věty první ve spojení s § 218a zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (dále jen "o. s. ř."), odmítl jako opožděné. Dospěl totiž k závěru, že dvouměsíční lhůta k podání dovolání zakotvená v § 240 odst. 1 o. s. ř. začala podle § 241b odst. 3 o. s. ř. běžet od právní moci usnesení, kterým bylo rozhodnuto o žádosti stěžovatelky o ustanovení zástupce pro dovolací řízení (tj. od 2. 12. 2021), a uplynula 1. 2. 2022; podala-li stěžovatelka prostřednictvím ustanoveného advokáta dovolání dne 2. 2. 2022, učinila tak opožděně.

II. Stěžovatelčina argumentace

5. Stěžovatelka uvádí, že okresní soud její podání ze dne 6. 6. 2021 ve spojení s podáním došlým dne 12. 7. 2021 (pozn.: a patrně také ze dne 28. 6. 2021 a 14. 10. 2021) posoudil podle jeho obsahu jako dovolání, u něhož však mimo jiné nebyla splněna podmínka právního zastoupení (§ 241 odst. 1 o. s. ř.). V reakci na výzvu okresního soudu požádala dne 14. 10. 2021 o ustanovení zástupce z řad advokátů pro dovolací řízení, načež jí byl ustanoven zástupcem advokát Mgr. Filip Hořínek, jemuž bylo usnesení o ustanovení doručeno dne 15. 11. 2021 (pozn.: právní moci nabylo dne 1. 12. 2021).

6. Následně ji okresní soud usnesením ze dne 20. 12. 2021 č. j. 50 EXE 11872/2017-126 vyzval, aby ve lhůtě 30 dnů od doručení tohoto usnesení odstranila ostatní vady dovolání, konkrétně pak aby jednoznačně označila rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje, aby uvedla, v jakém rozsahu je napadá, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání a čeho se domáhá. Tato výzva jí byla doručena dne 3. 1. 2022, a soudem stanovená lhůta tudíž uplynula dne 2. 2. 2022. Téhož dne své dovolání stěžovatelka prostřednictvím zástupce doplnila a vady odstranila. Nejvyšší soud však dospěl k závěru, že lhůta podání dovolání uplynula již dnem 1. 2. 2022.

7. Nejvyššímu soudu pak stěžovatelka vytýká, že v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy nerespektoval judikaturu Ústavního soudu a porušil tak její právo na soudní ochranu. Argumentuje tím, že jednala v dobré víře ve správnost výzvy okresního soudu jako orgánu veřejné moci, přičemž se dovolává judikatury Ústavního soudu [např. nálezu ze dne 3. 12. 2007 sp. zn. I. ÚS 544/06 (N 217/47 SbNU 855)] s tím, že v okresním soudem stanovené lhůtě dovolání řádně doplnila o veškeré požadované náležitosti. Uvedená výzva přitom založila její legitimní očekávání, že když bude postupovat v souladu s pokyny okresního soudu a ve stanovené lhůtě své dovolání doplní, bude považováno za řádně a včas podané, a Nejvyšší soud je projedná. Podle stěžovatelky v právním státě je to soud, kdo zná právo, a pochybil-li okresní soud, když stanovil lhůtu, která přesáhla lhůtu zákonnou, nemůže to jít k její tíži. Navíc je postup Nejvyššího soudu podle stěžovatelky formalistický, neboť lhůta okresním soudem stanovená přesáhla lhůtu zákonnou o jediný den.

8. Na podporu svého názoru stěžovatelka cituje z nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2015 sp. zn. II. ÚS 3157/14 (N 8/76 SbNU 123), podle něhož k odepření přístupu k soudu dochází i v případě, kdy se Nejvyšší soud odmítne zabývat doplněním dovolání (podaným v souladu s výzvou okresního soudu a ve lhůtě jím stanovené), protože má za to, že okresní soud stěžovateli poskytl lhůtu delší, než dovoluje zákon (§ 241b odst. 3 věta druhá o. s. ř.), a upozorňuje, že Ústavní soud opakovaně posoudil takový procesní postup Nejvyššího soudu jako neústavní, přičemž jeho bohatou judikaturu [představovanou např. nálezy ze dne 14. 11. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3042/11 (N 188/67 SbNU 265), ze dne 19. 11. 2015 sp. zn. III. ÚS 363/15 (N 199/79 SbNU 261), ze dne 30. 3. 2016 sp. zn. III. ÚS 3740/15 (N 55/80 SbNU 661) či ze dne 27. 4. 2021 sp. zn. I. ÚS 1636/20 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>)] v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy ignoruje.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo napadené soudní rozhodnutí vydáno. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario), neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. proti napadenému rozhodnutí žádný takový prostředek k dispozici neměla.

IV. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

10. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi a vedlejší účastníci řízení.

11. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení s tím, že svou pozornost zaměřil jen na dodržení zákonné lhůty pro podání dovolání podle § 240 odst. 1 o. s. ř., kterou je s ohledem na princip právní jistoty třeba považovat za lhůtu propadnou (§ 240 odst. 2 věta první o. s. ř.), po jejímž marném uplynutí právo účastníka k podání dovolání bez dalšího zaniká, jak legitimně očekává druhá strana řízení. Vzhledem k tomu Ústavnímu soudu navrhl, aby ústavní stížnost odmítl.

12. Vedlejší účastnice s poukazem na právní úpravu dovolání argumentuje tím, že § 241b odst. 3 věta první o. s. ř. má charakter *lex specialis*, a proto je třeba toto ustanovení použít namísto zákonné dvouměsíční lhůty k podání dovolání, která začíná běžet od doručení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu. Priorita tohoto ustanovení ovšem nastupuje i v poměru se soudcovskou lhůtou, která by se podle § 241b odst. 3 věty druhé před středníkem o. s. ř. použila, kdyby dovolatel o ustanovení advokáta nepožádal. I když podle vedlejší účastnice lze mezi jednotlivými skupinami dovolatelů (s právním zastoupením a bez právního zastoupení a mezi nimi ještě mezi těmi, kteří si požádali o ustanovení advokáta a těmi, kteří tak neučinili) spatřovat určitou nerovnost, vzhledem k tomu, že zákon nerozlišuje mezi důvodnými a nedůvodnými žádostmi o ustanovení zástupce, je třeba trvat na tom, že pravidlo dvouměsíční lhůty, která začíná běžet od právní moci usnesení, kterým bylo o žádosti dovolatele o ustanovení advokáta rozhodnuto, aplikovat vždy. Proto vyhoví-li soud žádosti o ustanovení právního zástupce, je dovolatel v dovolacím řízení zastoupen z titulu soudního rozhodnutí a podle § 241b odst. 3 věty druhé za středníkem o. s. ř. se uplatní pravidlo zákonné dvouměsíční lhůty k podání bezvadného dovolání, která začne běžet od právní moci tohoto rozhodnutí. Jde o lhůtu zákonnou, a nelze ji proto soudem prodloužit; soud má podle § 55 o. s. ř. pravomoc rozhodnout jen o prodloužení lhůty ke zhojení nedostatku povinného právního zastoupení, nikoliv o prodloužení lhůty k doplnění dovolání (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2005 sp. zn. 29 Odo 25/2005). Nedoplní-li zastoupený dovolatel do konce zákonem vymezené lhůty dovolání, nastane právní stav, kdy již nelze vady dovolání odstranit, a dovolací soud je pro vady odmítne. Stejně tak učiní, odstraní-li dovolatel vady dovolání opožděně, protože takovým dovoláním soud nemá pravomoc se zabývat. V posuzované věci k 1. 2. 2022 nastal stav, kdy již nebylo možné vady napravit, resp. zákonem stanovenou lhůtu žádným způsobem prodloužit, a to ani usnesením okresního soudu ze dne 20. 12. 2021 č. j. 50 EXE 11872/2017-126. Vzhledem k tomu vedlejší účastnice navrhla zamítnutí ústavní stížnosti jako nedůvodné.

13. Ústavní soud zaslal tato vyjádření stěžovatelce na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelka uvedla, že Nejvyšší soud trvá na svém rozhodnutí, které záměrně ignoruje judikaturu Ústavního soudu, na niž odkázala, čímž v obecné rovině porušuje i princip rovnosti a právní jistoty ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy. Vzhledem k takovému vyjádření stěžovatelka nadále s jeho rozhodnutím nesouhlasí, přičemž shrnuje svou argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti. Vyjádření vedlejší účastnice podle stěžovatelky neposkytuje víc než učebnicový výklad zákona popisující různé počátky běhu lhůt pro podání dovolání, kdy odkazy na několik rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterých lze dovolání doplňovat jen ve lhůtě k podání dovolání, jen potvrzují, že uvedený soud záměrně přehlíží judikaturu Ústavního soudu dopadající na skutkově totožné situace. Stěžovatelka pak znovu poukázala na to, že jednala v dobré víře ve správnost postupu okresního soudu, a uzavřela, že na podané ústavní stížnosti trvá.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy); vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, "superrevizní" instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním

rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů; jeho úkolem je "toliko" přezkoumat ústavnost napadených soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto nutno vycházet (mimo jiné) z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho použití na jednotlivý případ je v zásadě věcí soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je dané rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady).

15. Stěžovatelka Nejvyššímu soudu vytýká neústavní výklad a použití příslušných ustanovení občanského soudního řádu, a také to, že nerespektoval právní názor Ústavního soudu, který plyne z jeho ustálené nálezné judikatury. Ústavní soud opakovaně uvádí, že proces výkladu a používání podústavního práva bývá stížen kvalifikovanou vadou zpravidla tehdy, nezohlední-li soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo dopustí-li se - z hlediska řádného procesu - neakceptovatelné "libovůle", spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi podáván, resp. který odpovídá všeobecně přijímanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [např. nález ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

16. Jak patrně ze soudního spisu, stěžovatelka byla prostřednictvím ustanoveného zástupce pro dovolací řízení okresním soudem vyzvána, aby ve lhůtě 30 dnů odstranila vady svého dovolání, k doručení uvedené výzvy došlo dne 3. 1. 2022, a tudíž uvedená lhůta uplynula dnem 2. 2. 2022, přičemž stěžovatelka své dovolání podáním doručeným okresnímu soudu téhož dne (tj. ještě v soudem stanovené lhůtě) doplnila. Stěžovatelka přitom nezpochybnuje, že se tak stalo po uplynutí dvouměsíční lhůty stanovené § 240 odst. 1 o. s. ř., která začala běžet podle § 241b odst. 3 věty druhé za středníkem o. s. ř. od právní moci usnesení, jímž bylo rozhodnuto o ustanovení stěžovatelčina zástupce pro dovolací řízení, která nastala dne 1. 12. 2021, nepovažuje to však za daných okolností (na rozdíl od Nejvyššího soudu) za právně významné.

17. Posuzovaná věc se v relevantních aspektech shoduje s těmi, o nichž již Ústavní soud rozhodl mimo jiné nálezy, kterých se stěžovatelka v ústavní stížnosti dovolává (sp. zn. IV. ÚS 3042/11, III. ÚS 363/15, III. ÚS 3740/15 a I. ÚS 1636/20) a kde s ohledem zejména na princip presumpce správnosti výzvy soudu, odpovědnosti za nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci spočívající ve vadném procesním poučení a legitimní očekávání účastníka řízení dospěl k závěru, že není podstatné, zda soud prvního stupně měl či neměl dovolatele vyzvat k odstranění vad dovolání, ale že je rozhodující, že tak učinil, přičemž Nejvyšší soud nemůže takový postup pominout, a nezohlednit dovolatelovo podání učiněné v souladu s touto výzvou, byť z hlediska zákonné lhůty bylo podáno opožděně; učiní-li to, svévolně odepře dovolateli projednání jeho věci (denegatio iustitiae) na základě příliš zužujícího (přepjatě formalistického) výkladu příslušných procesních pravidel podmiňujících přístup jednotlivců k soudu, a poruší tak právo takového účastníka na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

18. I v tomto případě nastala kolize mezi (zde kratší) zákonnou lhůtou k doplnění původně vadného dovolání (§ 240 odst. 1 a § 241b odst. 3 věty třetí za středníkem o. s. ř.) a (delší) lhůtou, jež byla stěžovatelce stanovena okresním soudem k odstranění vad dovolání a kterou se řídila. Nejvyšší soud tuto kolizi vyřešil ústavně nekonformně, neboť nezohlednil dopad ústavně zaručeného základního práva stěžovatelky na soudní ochranu, resp. na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Navíc takto Nejvyšší soud postupoval, ačkoliv již byl Ústavním soudem vícekrát nálezné upozorněn, že jeho právní názor nelze z hlediska ústavnosti přijmout, a dokonce mu bylo vytknuto porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy [viz i nález ze dne 6. 2. 2018 sp. zn. III. ÚS 976/17 (N 19/88 SbNU 267)]. Daný postup není možné kvalifikovat jinak než jako z hlediska právního státu nepřijatelný excés v podobě svévole v soudním rozhodování.

19. Dlužno dodat, že právní argumentace obsažená ve vyjádřeních účastníka a vedlejší účastnice

řízení nevznáší do případu prakticky nic nového, neboť jde pouze o opakování teze, že při zmíněné kolizi se vždy prosadí zákonná lhůta. Ústavní soud přitom nijak nezpochybňuje právní povahu lhůty zakotvené v § 240 odst. 1 o. s. ř., ani to, že ji soud nemůže prodloužit. Podstata posuzované věci však spočívá v otázce, jak řešit situaci, kdy dovolatel postupuje v souladu s byť i chybným poučením soudu prvního stupně při odstraňování vad jím podaného dovolání.

20. Naznačil-li Nejvyšší soud, že je třeba chránit legitimní očekávání druhé strany řízení, pak žádné takové očekávání vedlejší účastníci vzniknout nemohlo již jen proto, že se opírá o výklad a použití podústavního práva, což již bylo Ústavním soudem jako ústavně nesouladné odmítnuto. Nadto platí, že v případě dvou či více výkladových variant jsou orgány veřejné moci povinny volit tu, která konvenuje s relevantním základním právem či svobodou, zde konkrétně právem na přístup k soudu, které stojí na straně dovolatele jako osoby, která se svou věcí obrací na (dovolací) soud.

21. Ústavní soud tak uzavírá, že v situaci, ve které Nejvyšší soud nepřihlédl k tomu, že okresní soud ve výzvě k doplnění dovolání poskytl stěžovateli lhůtu delší, než stanoví zákon (§ 240 odst. 1 a § 241b odst. 3 věta druhá za středníkem o. s. ř.), a proto dovolání předloženému ve lhůtě určené okresním soudem meritorně neprojednal, porušil její ústavně zaručené právo na přístup k soudu a právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení čl. 1 odst. 1 Ústavy, ze kterého plyne její legitimní očekávání, že dovolání bude "projednatelné", bude-li postupovat v souladu s takovým pokynem. Protože jde o ustálený právní názor Ústavního soudu na ústavně souladný výklad takové situace, není tím porušeno legitimní očekávání druhé strany sporu již proto, že svým postupem Nejvyšší soud nerespektuje čl. 89 odst. 2 Ústavy.

22. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud závěrem konstatuje, že Nejvyšší soud napadeným usnesením porušil ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na přístup k soudu a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 1 odst. 1 a čl. 89 odst. 2 Ústavy, a proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona toto rozhodnutí zrušil.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody](#)
- [Nájemné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Péče o dítě \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o smlouvě budoucí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Daňová exekuce](#)
- [Cenové rozhodnutí rozporné se zákonem](#)
- [Autonomie vůle](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)